

21.12.2008

Dina Štěrbová

Asi před týdnem se mi na seznamu nepřijatých hovorů v mém mobilu začalo opakovaně objevovat číslo začínající exotickým předčíslem +923... "Aha, volá někdo z Pákistánu - kdo to jen může být?" řekla jsem si a nechala jsem mobil trvale zapnutý. Následovalo několik dalších chabých pokusů o kontakt, které vždy skončily několika zazvoněními, až jsem konečně zjistila, že tím člověkem, který se snaží tak úporně o kontakt, je náš kamarád Hussain Azíz z Askole. No jo, změnil číslo, a proto jsem nevěděla, že je to on! Ale teď, konečně, na vzdálenost 10000km (ať žijí nové technologie!), spolu hovoříme. On ze Skardu, hlavního centra Baltistánu (protože horské vesnice signál nepokrývá), já z Hynkova, malé vesničky, kde nedaleko Olomouce na břehu Moravy bydlíme. Tedy, lépe řečeno, skáčeme si s Hussainem do řeči, protože je těžké odhadnout zpoždění zvukového signálu na tu vzdálenost bez příslušné praxe. Hussainova angličtina je ale velice jednoduchá a po několika měsících s ním strávených se člověk naučí číst "mezi řádky" jeho řeči a proto pochopí i logiku deformací jeho "balti english". A tak zjišťuji, že se nejprve zdvořile ptá, jak se mám já a moje rodina a pak ještě detailně, jak se má můj manžel a syn a vnuk, abych viděla, že si moji rodinu skutečně pamatuje. Toto ale asi nebude jediný cíl jeho volání a tak s napětím čekám, co z něj vyleze dál. Tajně doufám, že naše nemocnice v Arandu ani neshořela, ani ji vítr neodfoukl, ani v ní nebydlí kozy, ovce a jaci... Naštěstí následuje uklidňující předání pozdravů od dispenzáře Afzala i vesnického šéfa Alího, i od jeho konkurentů Iskandera a FidyAlího, který bude pravděpodobně příštím šéfem džirgy-vesnické rady. Nemocnice je oukej, lidé v Arandu jsou šťastní, že ji mají a přejí nám inšalláh,

dlouhý život a vše dobré.

A taky je dobré, pokračuje Hussain, že on do Skardu přišel, aby si vyřídil "driver's licence" nebo-li řidičský průkaz a už je to "finished, completed, oukej" a inšalláh, bude moci již na jaře řídit džípa, kterého jsme slíbili koupit. I na tu vzdálenost slyším, jak se mu hlas chvěje radostí a potlačovanou hrdostí, a teď vím, že mi tuto zprávu chce oznámit osobně, ne mailem, který by mu musel napsat někdo jiný, protože anglicky se asi již nikdy psát nenaučí. Se slzami v očích křičím do mobilu: "Congratulations, Hussain, congratulations, Oukej, oukej, oukej, I am very glad and proud that you made it".

Ano, jsem opravdu hrdá a mám velkou radost, nejenom proto, že je to velké osobní vítězství našeho přítele, ale i proto, že to znamená zase malý krůček vpřed směrem k uskutečnění důležité části našeho projektu v Arandu. Uvažujeme totiž o koupi džípu, jediného možného vozidla, které je schopné se po krkolomných cestách nad propastmi dostat až do horních partií dolin -blíže k nejodlehlejší vesnicím, které se nachází těsně pod údolními ledovci Karakorumu. K vesnicím, které jsou v zimě několik měsíců odříznuty od jakékoliv pomoci. Patří mezi ně i Ascole pod K2, kde Hussain žije se svojí rodinou i vesnice Arandu v paralelním údolí, kde provozujeme naši malou nemocnici. V létě se džípy dostanou, i když s potížemi a za cenu nebezpečí, do těchto vesnic s velkou pravděpodobností během jednoho-dvou dní, v zimě, která trvá od listopadu do března, je ale situace diametrálně odlišná.

Údolí ztuhnou v mínus třiceti až čtyřiceti stupňových mrazech a život se v nich prakticky zastaví. Krkolomé džípové cesty v zamrzlých kaňonech divokých ledovcových řek zapadnou sněhem a nezřídka se úplně zablokují. Lidé opustí nad-úrovňovou část svých domů a přestěhují se do podzemních kobek pod nimi, kde na několika čtverečných metrech musí přežít celá multigenerační rodina i s domácím zvířectvem - slepicemi, krávy, jaky, ovci a kozami. Na malém kouřícím ohýnku si občas uvaří "paiuča", nebo-li "balti tea", což je slaný čaj omaštěný žlutým máslem, upečou placku z hrubě umleté mouky a tyto vymoženosti hodné doby kamenné jsou tak vším, co již po staletí neměně zajišťuje přežití horalů v krutých podmínkách. Není divu, že právě

zimní měsíce jsou prubířským kamenem jejich fyzické kondice a přírodní výběr je nemilosrdný - přežijí jenom silní a ti, co mají štěstí, že ne onemocní. Je nasnadě, že nejzranitelnější částí populace jsou staří lidé a malé děti, často jen několika týdní kojenci, jejichž zesláblé matky nejsou schopné dostatečně je kojit a nedostatek mateřského mléka nahrazují pro dětský organismus smrtícím "paiuča". K tomu přistupuje otřesná nehygienická blízkost na sebe natlačených lidí, kteří nemají sebemenší možnost se umýt, vyprat svršky, či důstojně vykonat svoji potřebu. Jak vypadá případný porod v těchto podmínkách, si už nedovedeme představit ani s nejbujnější fantazií. Nebezpečí přenosu infekce se v zimě exponenciálně zvyšuje a sebe banálnější onemocnění může způsobit masovou epidemii. V odlehlých baltijských vesnicích je proto úmrtí i několika desítek dětí v zimě pravidelně se opakující realitou a to i navzdory tomu, že tyto děti by při dostupnosti standardní zdravotnické péče určitě přežily. Do značné míry by tuto realitu pozitivně ovlivnily další malé nemocnice v nejvyšších vesnicích, které by podobně, jako ta naše v Arandu, dostupnost léků v zimě pro horaly zajistily. Důkazem je skutečnost, že již v prvním roce své existence naše nemocnice v zimě zachránila v Arandu nejen všechny děti, ale v jejím průběhu tam nezemřel dokonce nikdo! Je nám ale jasné, že taková malá nemocnice není schopna řešit vše ani v Arandu, ani v Ascole, kde v podobném rozsahu působí italské zdravotní zařízení, o ostatních podobných vesnicích Baltistánu ani nemluvě.

Hussain Azíz je jeden z těch Baltijců mladší generace, kteří to dobře vědí, protože neblahou situaci zažil se svými nejbližšími opakovaně na vlastní kůži. Navzdory svému mládí již dvakrát zakusil otřesný zážitek smrti vlastního dítěte. V obou případech se tak stalo v zimě, kdy děti dostaly dysentérii, na kterou léky nezabraly a on je po několika dnech bezvýsledného léčení, zesláblé a dehydrované nesl nejdříve pěšky a pak vezl do Skardu džípem, který sehnal příliš pozdě. S první, dvouletou holčičkou se to přihodilo v lednu 2005. Když mu po cestě, již na asfaltovém úseku nedaleko Skardu slabostí zemřela, neměl jinou možnost, než se s mrtvým tělíčkem dítěte v náručí, částečně pěšky, částečně stopem vrátit domů do Ascole, aby mohl splnit otcovskou povinnost. V krutém mrazu totiž skoro nic nejelo a někteří řidiči dokonce využili jeho

hrozná situace a za svezení požadovali několikanásobek obvyklé částky. Tato smutná historie se opakovala na podzim roku 2007, kdy se mu koncem září narodila další holčička, na kterou se s manželkou velice těšili. Ta se, za podobných okolností, ještě nepojmenovaná a proto bezejmenná, nedožila ani dvou měsíců. Baltijci totiž pojmenovávají svoje děti teprve tehdy, když vidí, že tyto překonaly nástrahy prvních měsíců života a mají reálnější naděje na delší život. Hussain pod vlivem svých rodinných tragedií nezatrpká, a obětavě pomáhá v podobných situacích svým bližním z Ascole, když je to zapotřebí. Jak nám letos v létě líčil, organizoval v předcházející zimě třikrát transport těhotných žen, které nemohly porodit, z Ascole do Apaligonu, co je vesnice vzálená přibližně den tvrdého pochodu dolů kaňonem řeky Braldu. Protože džíp nebyl k sehnání, museli dobrovolníci nést nešťastnice, z nichž dvě to také nepřežily, na improvizovaných nosítkách. Jezdím do pákistánských hor již dlouho a tak vím, že tyto tragedie jsou, bohužel, běžnou součástí života horalů, který se odehrává doslova na hraně přežití a je tak těžký a riskantní, že problémy s nedostatkem adrenalinu, na rozdíl od nás, odchovanců západní civilizace, rozhodně nemají.

Mockrát jsem přemýšlela, co si asi tito lidé myslí, když jako nosiči pracují pro horolezecké výpravy, jejichž motivaci ze svého hlediska jen těžko chápou. A přesto, když se něco špatného stane, mohou být v oddanosti a obětavosti, jak vím i ze své opakované zkušenosti, zářným příkladem. Nikdy v této souvislosti nezapomenu na našeho expedičního kuchaře Fidu Abdullah, který obětavě oběhal v noci, nedbajíc trhlin ani pětitisící metrové nadmořské výšky několik základních táborů různých výprav, aby sehnal láhev kyslíku pro našeho umírajícího přítele Slávka. Stalo se to v průběhu naší olomoucké výpravy na osmitisícovku Broad Peak, kterou jsme zorganizovali v roce 1994. Sláva dostal horskou nemoc, která rychle pokračovala až přešla do edému plic a i když jsme jej na nosítkách odnesli na místo přistání, pro špatné počasí vrtulník na ledovec nepřiletěl. Jak se v takových případech bohužel stává, náš přítel během několika hodin stejně zemřel. Fida ale udělal pro něj, pro člověka, kterého znal jen pár dní to, co by málokdo u nás udělal pro nejbližší příbuzné, a to se nedá zapomenout. Hussajn s námi již tři roky spolupracuje na projektu Czech hospital. V útlém dětství

mu zemřel otec a jeho máma měla relativní štěstí, které každou baltijskou vdovu nepotká-znovu se provdala. Hussain tím sice získal náhradního otce a nezemřel hladu, tento ale pochopitelně preferoval vlastní děti a malý Hussain musel od dětství s ovce na pastvu a pracovat na poli. Do školy, která sice v Ascole v té době nestála za mnoho, ale přece již částečně fungovala, nikdy nemohl a tak zůstal analfabetem. Co je nejhorší, jak jsme si na jeho i jiných obdobných příkladech uvědomili, škola nedává jen konkrétní vědomosti, ale měla by člověku vštípit logický systém myšlení a schopnosti se učit, a to Hussainovi chybí úplně. Zřejmě by se to dalo napravit jen systematickým učením s respektováním základních pedagogických zásad od samého počátku, na co již Hussain zapřažený do kola svých početných fyzických povinností, nebude mít nikdy čas.

Od jara do podzimu musí totiž namáhavě obdělávat svoje políčko na terase řeky Braldu, ručně orat tenounkou vrstvičku úrodné půdy, složitě pečovat o zavlažování, vyvážet hnůj, sklízet a mlátit, aby zajistil rodině čápátí-chléb. Kromě toho má ovce, kozy, krávu na mléko, oslíka a koně, pomocí kterých v sezóně vydělává nošením zavazadel turistům a horolezcům na ledovec Baltoro. Navíc sám doprovází a nosí pro výpravy na okolité ledovce i náročné přechody vysokých karakorumských sedel včetně 6000m vysokého sedla Gondoghor-La. My jsme se s ním také takto seznámili v roce 2004, kdy nás jako mladý nosičský elév doprovázel na ledovec Biafo a jeho ochota i fyzické nasazení byly jednoduše nepřehlédnutelné. Když jsme se dostali do časové tísně v důsledku nedostatku nosičů, byl ochoten si nabalit náklad kolem 50kg a s tímto skákal přes nebezpečné trhliny pod Hispar Passem, zapadané zrádným sněhem jako kamzík. Hussain neví, jako ostatně většina horalů, kdy se narodil, odhaduje však svůj věk s pomocí máminých vzpomínek na 26 let a tak to má také napsané i v identifikačním

průkazu, které se v posledních letech začaly vydávat. Kromě rodné baltijštiny mluví perfektně i úředním jazykem Pakistánu, kterým je urdština a také odposlouchanou formou již zmíněné "balti english". O struktuře jazyka nemá ale žádnou povědomost a v žádném případě není schopen písemného projevu. Je proto záhadou, jak může například telefonovat mobilem, když si ani nemůže přečíst sms-ku o nepřijatém hovoru. Má jen intuitivní znalosti matematiky na úrovni znovu objevování Ameriky, kdy jsou pro něj nepostradatelným nástrojem - počítadlem prsty jeho dvou rukou. Mokrát jsem ho pozorovala kupříkladu při násobení, kdy toto nahrazuje postupným sečítáním a na prstech si kontroluje, kolikrát již dané číslo opakovaně přičetl. Pomocí kalkulačky, kterou používá jako "Deus ex machina" a černou skříňku současně, se dostává i do oblasti početních úkonů s většími čísly, které potom složitě a neznámo jak transponuje do svých představ. Bohužel nemá ani tu nejmenší představu o desetinné soustavě a tak, v důsledku kombinace této skutečnosti se zaběhnutým používáním britského systému délkových jednotek (palec, stopa, yard a míle) je pro něj téměř nemožné si kupříkladu spočítat podle plánu objem materiálu potřebného na stavbu jednoduchého domku. Když jsme ho to jednou učili, jediným způsobem přístupným jeho představě bylo převést odhadovaný objem na počet středně velkých kamenů, které jsme nakonec složitě odhadli množstvím traktorů, potřebných k jejich transportu. Co se týče fyziky, dám krk na to, že o existenci nějakých elektrónů, záporného a kladného pólu, či podstatě střídavého proudu nemá ani ponětí-přesto dokázal sám, jen na základě odpozorování a mechanického zapamatování Viťova postupu správně zapojit část našeho rozvodu elektřiny v nemocnici. Jen si zkuste představit pocity takového člověka, pro kterého je pohyb v dnešním množství předmětů, technologií a informací zaplavujícím i třetí svět jen blouděním ve zmešti černých skříněk, jejichž podstatu nechápe, a které musí nějak zjednodušeně obelstít. Přesto Hussain funguje velmi dobře, má chuť se se vším seznámit cestou pokusů a omylů, ať již se jedná o pokažený vaříč, džípa či akuvrtáčku, kterou vidí prvně ve svém životě.

Hussain nám obětavě pomáhal při transportu, stavbě a teď i při zajišťování provozu naší malé nemocnice v Arandu, přesto, že je sám domovem v jiném údolí. V létě, kdy má největší šanci vydělat peníze pro rodinu nošením nákladů pro horolezce a turisty, svěřil oslíka a koně svému známému, aby tuto činnost provozoval za něj a podělil se s ním o výdělek. Sám se spokojil s odměnou, kterou jsme byli schopni mu za jeho práci pro nás vyplatit. Je přirozené, že když vidíme jeho, zájem a nevšední altruismus a na straně druhé i jeho snahu a ctižádost něco dokázat, přemýšleli jsme, jak bychom těchto jeho vlastností trvale využili a také mu pomohli. Z celého komplexu úvah se nám přirozeně vynořila otázka zajištění džípu, který by pomáhal v zimě zachraňovat ty lidi z Arandu, Ascole i dalších vesnic, kterým již léky z naší či italské nemocnice nepomohou a je třeba je urgentně odvézt do Skardu, co se bude určitě opakovat i budoucnu.

Proto jsme Hussainovi doporučili, aby se pokusil získat řidičský průkaz a naučil se džípem jezdit po krkolomných cestách své domoviny.

Teď, v pro nás radostném předvánočním čase splnil Hussain svoje chlapské slovo a poskytl mi tak jeden z nejhezčích dárků. Na radě jsme zase my. Když budeme sedět na Štedrý den v teple svých domovů u rozzářených vánočních stromku, budu určitě v myšlenkách i v Arandu a v Ascole, kde naši přátelé-horalé sedí u čoudivého ohýnku ve svých zimních dírách a těší se z ušmudlané čapátí a svého tradičního paiuča. Budu si je představovat, jak se k sobě choulí s malými dětmi v náručí, sdílejíce své teplo s teplem svých zvířat, jako kdysi jedno malé, pronásledované a bezmocné dítě v Betlémě. A budu si strašně přát, aby se nám podařilo peníze na džíp pro život sehnat.